

İRAN'IN SAVAŞ STRATEJİSİ: FÜZELER, VEKİL GÜÇLER VE PETROL

İsmail Sarı

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

iran ile ABD-İsrail ittifakı arasında 28 Şubat'ta başlayan geniş çaplı çatışma, sahadaki operasyonel dinamikler incelendiğinde, Vaşington ve Tel Aviv'in İran'ın nükleer altyapısı ile balistik füze tesislerini hedef alan askerî operasyonu olmanın ötesinde, rejimin lider kadrosunu tasfiye etmeyi (dekapitasyon) ve ontolojik bekâsını hedefleyen bir hesaplaşmaya dönüşmüştür. Bu varoluşsal tehdit karşısında Tahran yönetimi savunma stratejisini; uzun süreli, asimetrik ve çok katmanlı bir yıpratma savaşı olarak belirlemiştir. İran, mevcut çatışmayı 60-90 gün sürebilecek bir stratejik dayanıklılık testi olarak kurgulamakta ve kırmızı çizgileri belirsiz bir savaş konseptini devreye sokmaktadır.

Süreç ve saha gözlemlendiğinde ise ittifak ortakları arasında net bir stratejik uyum olmadığı dikkat çekmektedir. Vaşington'ın geleneksel İran ve Ortadoğu politikaları ciddi bir savrulma yaşarken, Tel Aviv'in çok daha net bir politika izlediği görülmektedir. İsrail için İran'ın askerî kapasitesini zayıflatmak, devlet kurumlarını felç etmek ve bölgesel nüfuzunu kırmak, nihai bir savaş hedefidir. Bu doğrultuda Tel Aviv, Amerikan askerî gücünü kendi stratejisine eklemeyi başararak ucu açık ve uzun soluklu bir bölgesel savaşı göze almıştır. Buna karşın Vaşington; siyasi hedeflerindeki belirsizlik, rejim değişikliği söyleminin uygulanabilir bir operasyonel plana dayanmaması ve en

Mevcut ontolojik güvenlik krizi karşısında Tahran, savunma stratejisini düşmanı askerî sahada mutlak bir yenilgiye uğratmak üzerine değil; savaşın siyasi, askerî ve ekonomik maliyetini maksimize ederek ABD'yi yıpratmaya dayandırmaktadır.

önemlisi tanımlanmış bir çıkış stratejisinden yoksun olması nedeniyle stratejik otonomisini yitirme riskiyle karşı karşıyadır. Bu stratejik belirsizlik, ABD'yi kendi hegemon pozisyonundan çıkararak, İsrail'in revizyonist savaş hedeflerinin fiilî bir uygulayıcısı konumuna sürüklemektedir.

Sahada ortaya çıkan bu asimetrik güç denklemi, Tahran'ı yapısal askerî gerçeklerle yüzleşmeye zorlamaktadır. Tahran yönetimi, 1979 İran Devrimi'nden bu yana ABD'ye karşı konvansiyonel bir savaşı kazanamayacağını farkındadır; bu nedenle askerî doktrinini ve hazırlıklarını uzun yıllardır büyük ölçüde asimetrik savaş stratejisi üzerine inşa etmiştir. Dolayısıyla mevcut ontolojik güvenlik krizi karşısında Tahran, savunma stratejisini düşmanı askerî sahada mutlak bir yenilgiye uğratmak üzerine değil; savaşın siyasi, askerî ve ekonomik maliyetini maksimize ederek ABD'yi yıpratmaya dayandırmaktadır. İran'ın bu çok boyutlu asimetrik yıpratma stratejisinin temel hedefleri ve operasyonel amaçları şu başlıklar altında analiz edilebilir:

ASİMETRİK YIPRATMA VE TAKTİKSEL KÖRLEŞTİRME

Savaşın ilk aşamalarında İsrail'in hava üstünlüğünü kesin bir biçimde tesis etmesi ve

İran'ın füze altyapısında ağır tahribat yaratması, Tahran yönetimini kritik bir güncelleme yapmaya zorlamıştır. Büyük ölçekli füze yayılım ateşlerine devam etmeyi, elindeki en temel asimetrik caydırıcılık kapasitesinin israfı olarak gören İran; füze stoklarını tüketmek yerine daha seçici bir yönetime yönelmiştir. Tahran, operasyonel önceliğini ABD ve İsrail'in bölgedeki istihbarat, gözetleme ve keşif (ISR) mimarisini körleştirmeye ve taktiksel bir karşı-çevreleme inşa etmeye odaklanmıştır.

Bu stratejik dönüşümün bir parçası olarak İran balistik füzeleri; Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Ürdün'deki THAAD erken uyarı radarları ile Körfez havzasına (Bahreyn, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan) entegre edilmiş olan ABD iletişim ve radar ağını sistematik bir biçimde hedef almaktadır. Eş zamanlı olarak, füze rampalarının tespitinde hayati rol oynayan İsrail'e ait Elbit Hermes 900 keşif İHA'ları da öncelikli hedef statüsüne alınmıştır. Bu hamlelerle Tahran, düşmanın operasyonel görüşünü karartarak ABD ve İsrail'in çok katmanlı hava savunma ağları arasındaki koordinasyonu sekteye uğratmayı amaçlamaktadır.

Sahadaki güç projeksiyonu derinlemesine incelendiğinde ise İsrail savaş uçaklarının Tahran semalarında elde ettiği ma-

nevra özgürlüğü, İran'ın hava savunma ağının büyük ölçüde etkisiz hale getirildiğini ve ülkenin stratejik derinliğinin aşıldığını teyit etmektedir. Bu tırmanma sarmalı içerisinde Vaşington ve Tel Aviv ittifakının, sahada net bir operasyonel iş bölümüne gittiği gözlemlenmektedir. İsrail; Tahran ve Batı İran'daki devlet kurumlarını, istihbarat tesislerini ve Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) karargâhlarını vurarak doğrudan rejimin devlet kapasitesini ve iç güvenliğini yapısal olarak çökertmeyi hedeflerken; ABD kuvvetleri daha çok güney İran'daki konvansiyonel askerî altyapıyı, insansız hava aracı (İHA) üslerini ve balistik füze altyapısını tasfiye etmeye odaklanmaktadır.

KÜRESEL ENERJİ PİYASALARINI BASKILAMA

İran'ın asimetrik yıpratma doktrininin merkezinde, devam eden askerî çatışmayı dar bir bölgesel kriz çerçevesinden çıkararak küresel enerji piyasalarını bir silah olarak kullanmak ve uluslararası ekonomiyi doğrudan rehin almak yer almaktadır. Bu stratejik hamle bağlamında Tahran; Hürmüz Boğazı'ndaki deniz nakliyesini sabote ederek, küresel tedarik zincirlerinde kontrollü bir istikrarsızlık yaratmayı ve enerji maliyetlerini tırmandırmayı he-

deflemektedir. Boğaz'da bugüne dek on ticari geminin hedef alınmasıyla oluşan bu baskı, Irak'ın Ceyhan boru hattı üzerinden gerçekleştirdiği İKBY'nin petrol ihracatını durdurmasına neden olacak kadar geniş bir bölgesel etki üretmiştir.

Enerjinin güvenlikleştirilmesi stratejisinin en somut operasyonel çıktıları ise, bölgesel enerji altyapılarının doğrudan askerî hedeflere dönüştürülmesidir. Nitekim KatarEnergy'nin sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) tesislerine (Ras Laffan ve Mesaieed) yönelik insansız hava aracı saldırılarının ardından mücbir sebep ilan edilerek üretimin durdurulması önemlidir. Ayrıca bu operasyonlara eş zamanlı olarak, Birleşik Arap Emirlikleri'nin Hürmüz Boğazı'nı bypass etme kapasitesi sağlayan stratejik Fücayre petrol ihracat merkezinin vurulması; Vaşington'un ve bölgesel müttefiklerinin ekonomik dayanıklılığını aşındırmayı hedefleyen kapsamlı bir maliyet maksimizasyonu arayışıdır. Son tahlilde Tahran yönetimi, enerji akışında yarattığı bu sistemik kesintiler ve petrol fiyatlarını 150 dolar bandına çekme tehdidi üzerinden, uluslararası toplumun ekonomik kırılganlığını araçsallaştırmaktadır. Böylece Amerikan karar alıcılarının maliyet-fayda hesaplarını değiştirerek savaşı sürdürülemez hâle getirmeyi amaçlamaktadır.

Enerjinin güvenlikleştirilmesi stratejisinin en somut operasyonel çıktıları ise, bölgesel enerji altyapılarının doğrudan askerî hedeflere dönüştürülmesidir.

DİPLOMATİK ÇEVRELEME VE KÖRFEZ'İN YALITILMASI

Sahada ortaya çıkan bu karmaşık ve asimetrik tablo, Vaşington'un Körfez'deki rolüne dair yerleşik algıyı da dramatik biçimde tersine çevirmiştir. Tarihsel olarak istikrarın garantörü görülen Amerikan askerî varlığı, operasyonel zafiyetler ve hızla tükenen hava savunma sistemleri (THAAD ve Patriot) nedeniyle bölge devletleri için koruyucu bir şemsiye olmaktan çıkarak doğrudan bir hedef tahtasına dönüşmüştür.

Sahada ortaya çıkan bu karmaşık ve asimetrik tablo, Vaşington'un Körfez'deki rolüne dair yerleşik algıyı da dramatik biçimde tersine çevirmiştir. Tarihsel olarak istikrarın garantörü görülen Amerikan askerî varlığı, operasyonel zafiyetler ve hızla tükenen hava savunma sistemleri (THAAD ve Patriot) nedeniyle bölge devletleri için koruyucu bir şemsiye olmaktan çıkarak doğrudan bir hedef tahtasına dönüşmüştür. ABD'nin müttefiklerini varoluşsal tehditlerden koruyabilecek sürdürülebilir bir kapasiteden yoksun olduğunun anlaşılması, Körfez başkentlerinde Vaşington'a yönelik yeni bir güven kopuşu yaratmıştır.

Ancak diğer taraftan, İran'ın Körfez'i yalıtma ve enerjiyi güvenikleştirme stratejisi bizzat Tahran açısından da geri tepmeler üretme potansiyeli taşımaktadır. BAE'nin milyarlarca dolarlık İran varlığını dondurmayı değerlendirmesi gibi finansal misilleme risklerinin yanı sıra; hava savunma stokları eriyen Körfez devletlerinin ABD'den acil ikmal talep etmesi, Amerikan bölgesel askerî entegrasyonunu paradoksal biçimde derinleştirmektedir. Dahası, pet-

rol fiyatlarının 150 dolar bandına çıkma ihtimali ve LNG tedarik zincirlerinin kopması, enerji güvenliğini önceleyen uluslararası toplumu İran'a karşı sert bir cephe almaya zorlayabilir.

VEKİL GÜÇLER VE "STRATEJİK YEDEK" OLARAK HUSİLER

İran, ileri savunma doktrini ve asimetrik yıpratma stratejisi çerçevesinde, bölgesel vekil güçlerini (Direniş Ekseni) savaş eş zamanlı ve topyekûn bir biçimde değil; Kudüs Gücü'nün önceden planladığı kademeleli bir angajman ve bir iş bölümüyle sahaya sürmektedir. Bu asimetrik baskı mimarisinin aktif unsurları olarak Irak'taki Şii milisler, ABD ve İsrail'in Anbar, Diyala ve Semave'deki Haşdi Şaabi mevzilerine yönelik ağır bombardımanlarına rağmen tek bir günde ABD üslerine 27 farklı operasyon düzenleyerek cephenin merkezine yerleşmiştir. Eş zamanlı olarak Hizbullah, Lübnan hükümetinin iç baskılarına rağmen Ramat David Hava Üssü'ne yönelik kamikaze dronu saldırıları ve Golan Tepeleri dâhil İsrail'in kuzeyindeki askerî hedeflere yönelik roket atışlarıyla bu asimetrik yıpratma stratejisine sınırlı ancak sürekli bir askerî katkı sunmaktadır.

Ancak bu çok katmanlı ve kil savaşının sahadaki en dik-

kat çekici stratejik hamlesi, Yemen'deki Husilerin çatışmanın büyük ölçüde dışında tutularak kasıtlı bir caydırıcı güç ve stratejik yedek olarak elde bekletilmesidir. Tahran yönetimi, Husilerin askerî kapasitesini erken tüketmek yerine; Suudi Arabistan veya BAE'nin ABD-İsrail ekseninde savaşa doğrudan müdahil olmasını engellemek için bu grubu nihai bir tırmanma kartı olarak konumlandırmaktadır. Nitekim Husilerin, Riyad'ın savaşa katılması hâlinde Babülmendep Boğazı'nı kapatma ve Suudi Arabistan'ı doğrudan vurma tehdidinde bulunması ve liderleri Abdümelik el-Husi'nin güçlerini çatışmanın daha ileri bir aşaması için hazır tuttuklarına dair sinyaller vermesi, İran'ın Körfez'i tarafsızlığa zorlayan ve çatışmanın yatay tırmanmasını kontrol altında tutan bir karşı-çevreleme mekanizmasıdır.

İÇ GÜVENLİK VE MUHALİF KÜRT ÖRGÜTLER

İran rejiminin en büyük ontolojik korkularından biri, dışarıdan gelen askerî saldırının sınır boylarındaki iç isyan dinamikleriyle birleşerek ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit edecek bir bölünmeye yol açmasıdır. Bu bağlamda, İsrail saldırılarının doğrudan Tahran ve batı eyaletlerindeki polis karargâhlarını, İstihbarat

Bakanlığı tesislerini ve Devrim Muhafızları üslerini hedef alması tesadüfi değildir; bu hamleler, rejimin toplumsal muhalefeti bastırma kapasitesini ve iç güvenlik yapısını felç etme çabasının bir parçasıdır. Tahran yönetimi, bu güvenlik açığının bir sonucu olarak, özellikle sınır boylarındaki Kürt, Beluç ve Arap ayrılıkçı silahlı gruplarının ABD ve İsrail tarafından desteklenerek rejime karşı birer kara (vekil) gücüne dönüştürülmesi ihtimalinden derin endişe duymaktadır. Nitekim ABD Başkanı Donald Trump'ın Kürt grupların Tahran'a yönelik olası bir taarruzunu açıkça destekleyeceğini beyan etmesi ve Kürt muhalif grupların geniş bir koalisyon kurması, bu sınır ötesi çevresel kırılganlığı savaşın en tehlikeli tırmanma senaryolarından biri hâline getirmiştir.

Tahran yönetimi, bu çok boyutlu kuşatmayı yönetmek amacıyla içeride; "bayrak etrafında kenetlenme" stratejisi izleyerek Trump'ın ayrılıkçılara yönelik destek beyanını araçsallaştırarak savaşı salt bir rejim değişikliği operasyonu değil, İran'ın parçalanmasını hedefleyen bir varoluş savaşı olarak çerçevelemektedir. Eş zamanlı olarak İran İstihbarat Bakanlığı, ülke içindeki olası sızma ve sabotaj girişimlerini bastırmak amacıyla, ulusal güvenliği teh-

ABD Başkanı Donald Trump'ın Kürt grupların Tahran'a yönelik olası bir taarruzunu açıkça destekleyeceğini beyan etmesi ve Kürt muhalif grupların geniş bir koalisyon kurması, bu sınır ötesi çevresel kırılganlığı savaşın en tehlikeli tırmanma senaryolarından biri hâline getirmiştir.

Bu kriz, artık yalnızca ABD, İsrail ve İran üçgenine sıkışmış bir çatışma olmaktan çıkmış, küresel ekonomiyi doğrudan rehin alan sistemik bir şoka dönüşmüştür.

dit eden her türlü eylemin "İsrail askeri" (savaş dönemi işbirlikçisi) muamelesi göreceğini ilan ederek net tavrını koymuştur.

Sınır ötesinde ise önleyici caydırıcılık bağlamında İran istihbaratı ve Devrim Muhafızları, ayrılıkçı Kürt grupların ülkeye sızmasını engellemek için batı sınırlarına yönelik askeri sevkiyatını artırmış ve önleyici operasyonlar başlatmıştır. Irak'ın kuzeyindeki silahlı Kürt grupların kamplarına yönelik insansız hava aracı (İHA) ve füze saldırıları yoğunlaştırılmıştır. Çatışmanın tırmanmasını sınır ötesinde durdurmak isteyen Tahran, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'ne (IKBY) yönelik tehdit dilini en üst seviyeye çıkararak; Kürt grupların İran'a geçmesine izin verilmesi hâlinde IKBY'deki "tüm tesislerin doğrudan hedef alınacağını" açıkça ilan etmiştir. Bu sert caydırıcılık mesajı karşısında Neçirvan Barzani ve Mesud Barzani, IKBY'nin çatışma ve tırmanma sarmalının bir parçası olmaya çağını vurgulayarak bu jeopolitik tuzağa düşmekten kaçınmaya çalışmaktadır.

SONUÇ

Tahran yönetimi, mevcut savaş rejiminin bekâsı için bir ölüm kalım mücadelesi olarak görmek ve elindeki tüm araçları seferber etmektedir. İran Devrim Muhafızları'nın Mücteba

Hamaney veya benzer bir ismin liderliğini güvence altına alarak bu varoluşsal krizi atlatması hâlinde, savaş sonrasında İran'ın daha radikalleşmiş ve militarize olmuş bir aktör olarak bölgesel denkleme geri dönecektir. Öte yandan, mevcut ağır bombardıman ortamında İran'ın merkezi olmayan füze ve İHA fırlatma mimarisi ve komuta-kontrol zincirinde yaşanan parçalanma, sınırlı eş güdüm nedeniyle bazı komşularla istem dışı tırmanma riskini artıran son derece tehlikeli bir faktör olarak öne çıkmaktadır; Türkiye ve Azerbaycan bunun örnekleridir.

Bu kriz, artık yalnızca ABD, İsrail ve İran üçgenine sıkışmış bir çatışma olmaktan çıkmış, küresel ekonomiyi doğrudan rehin alan sistemik bir şoka dönüşmüştür. İran'ın Körfez enerji altyapısını ve Katar'daki LNG tesislerini hedef alması, Avrupa'daki gaz fiyatlarını ve küresel arz güvenliğini derinden sarsmayı amaçlayan bir maliyet maksimizasyonu stratejisidir. ABD'nin tanımlanmış bir çıkış stratejisinden yoksun olması ve savaş nasıl bitireceğini bilememesi küresel çapta netleştiği; ağırlaşan ekonomik faturanın da baskısıyla, başta Avrupalı aktörler ve Arap ülkeleri olmak üzere uluslararası toplum bu savaş sonlandırmak için doğrudan diplomatik çabada bulunmak zorunda kalacaktır.

Küresel büyük güç rekabeti bağlamında değerlendirildiğinde ise İran, sahada büyük ölçüde yalnızdır. Çin'den sınırlı teknolojik ve uydur temelli iş birliği, Rusya'dan ise bazı istihbarat paylaşımı iddiaları gündeme gelmektedir. Buna karşın Pekin ve Moskova, Körfez'deki kapsamlı jeoekonomik çıkarları ve ABD ile gözetmek zorunda oldukları hassas stratejik denge nedeniyle İran'a açık bir destek vermekten kaçınmaktadır. Bununla birlikte her iki gücün de İran'ı durdurmaya

yönelik somut bir girişimde bulunmaması, iki önemli gerçeğe işaret etmektedir: İlki, söz konusu çatışmanın Tahran açısından varoluşsal bir nitelik taşıdığına örtük biçimde kabul edilmesi; ikincisi ise ABD'nin bu savaş nedeniyle enerji ve stratejik odağının dağılmasının Pekin ve Moskova'nın çıkarlarıyla uyumlu olmasıdır. Bu nedenle Çin ve Rusya'nın, yakın vadede "stratejik sessizlik" olarak nitelenebilecek temkinli ve düşük profilli tutumlarını sürdürmeleri muhtemel görünmektedir. ■